

УДК 821.161.2
ББК 83.3 (4УКР-4ЛЬВ)

Володимир Галик

Зв'язки Івана Франка із хорватським містом-курортом Ловран

У статті простежується час перебування Івана Франка у хорватському місті-курорті – Ловран. Крізь призму мемуарів та листування з'ясовуються мотиви його відвідин Ловрана й характеризується тогочасна наукова діяльність українського вченого.

Ключові слова: Іван Франко, Хорватія, Ловран, місто-курорт, хвороба, лікування, спадщина, наукова діяльність.

Прикрим є те, що окремі хорватські міста-курорти (Липик і Ловран) часто асоціюються із хворобою Івана Франка, але це очевидно, адже саме Франкова хвороба і спонукала його до відвідування даних міст. З огляду на це хочемо привернути нашу увагу перебуванню Івана Франка на курорті Ловран, оскільки Липик уже був предметом нашого дослідження¹. У Ловрані вчений проходив курс лікування у період весни (березень-квітень) 1909 р. в ході якого активно займався науковою діяльністю: студіював місцеву літературу, фольклор та рецензував різножанрові публікації тощо. Таким чином, тема Франкового перебування в хорватському місті-курорті – Ловран зостається актуальною у модерному франкознавстві, позаяк дотепер немає узагальнюючої праці, де б було цілісно висвітлено дане питання.

Проблема стосунків Івана Франка з Ловраном була предметом зацікавлення низки українських дослідників, зокрема, Я. Мельник², Р. Горака та Я. Гнатива³. У своїх дослідженнях автори окремими сюжетами намагаються прослідкувати час Франкового перебування у Ловрані, але в основному у їхніх працях аналізуються його життя та наукова діяльність в період останнього десятиліття його життя.

© Галик В., 2012

Галик Володимир Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Водночас, незначною є і джерельна база дослідження. Окремі відомості про перебування І. Франка у Ловрані уміщують мемуари його сучасників. До нас дійшли спогади В. Дорошенка, М. Мочульського, С. Шелухина та інших. Зокрема, В. Дорошенко згадує про працю та лікування українського вченого у Хорватії, де сюжетно згадує Ловран⁴, М. Мочульський описує життя і діяльність Івана Франка на протязі останнього десятиліття його життя, подаючи інформацію про витоки хвороби вченого, його перебування на лікуванні у Хорватії тощо⁵.

Значне місце посідає і тогочасна преса (“Діло”, “Галичанин”, “Рада”), де у різних рубриках, змітках та “оповістках” простежуються час Франкового від’їзду в Ловран та приїзду з нього, результати його лікування, описуються краєвиди, клімат і вілли для відпочиваючих та поведінка вченого після повернення з курорту⁶. Неоціненні відомості уміщені у маловідомих листах письменниці Н. Кибальчич (2 листи), які вона написала вченому у Ловран, основною темою яких були наукові інтереси та стан Франкового здоров’я під час перебування у Ловрані⁷.

Таким чином, зважаючи на таку незначну наявність як джерел так і літератури, ставимо собі за мету в максимальному обсязі простежити Франкові зв’язки із хорватським курортним містом – Ловран. Для досягнення мети були конкретизовані такі основні завдання: визначити рівень наукової розробки теми в франкознавчій історіографії кінця ХХ – початку ХХІ ст. та простежити джерельну базу дослідження; проаналізувати причини Франкового перебування в Ловрані і охарактеризувати його діяльність у ньому, а також визначити, яке місце посіло місто-курорт Ловран у житті і творчості Івана Франка.

Навесні, 1909 року І. Франко після Липика (весна 1908 р.), продовжує лікування у хорватському курортному місті Ловран, у знаменитого місцевого лікаря, доктора медицини Віденського університету А. Едера (народився у Відні 1859 р. – помер у Брістолі 1916 р.), який керував місцевим санаторієм у період 1909 – 1916 рр.⁸ Але перед тим, 8 лютого 1909 р., у газеті “Діло” була вміщена хронікальна замітка “Стан здоров’я д-ра Ів. Франка” у якій говорилося: “В здоровлю д-ра Ів. Франка

зайшла о стільки зміна, що показала ся потреба виїзду зі Львова. Дня 1 лютого виїхав пацієнт з сином Андрієм і спинив ся на разі в Фіюмі, де тепер доволі гарна погода. Там має намір пробути з місяць, а коли би погода змінила ся, тоді задумує виїхати до Італії”⁹.

Проте плани І. Франка були дещо іншими, про що можемо дізнатися із його листа до В. Доманицького. Ще 1 квітня 1908 р. він писав: “Бажав би по виїзді з Ліпіка побути ще хоч кілька тижнів на березі далматинського моря, в Абації або в Ловрані, де живе наша письменниця Надія Кибальчич, замужня Козловська, зі своїм хорим чоловіком, прекрасна людина, з якою мені познайомитися ближше дуже хотілося”¹⁰. Наміри І. Франка втілилися в реальність майже через рік, про що дізнаємося із газети “Галичанин” від 11 лютого 1909 р.: “Д-р Іванъ Франко находится въ настоящую пору въ Ловран[і] надъ Адриатическимъ моремъ. Здоровье его улучшается”¹¹. Цю інформацію підтверджувало і подальше число газети “Діло”, у якій 20 лютого 1909 р. повідомлялося, що “Д-р Іван Франко перебуває тепер, як нам доносять, над Адрийським морем в Льоврані, готель “Централь”. Хорому письменникови, котрого здоровле з кожним днем поправляється, товаришить син Андрій”¹².

Перші дні перебування І. Франка в Ловрані позитивно вплинули на його здоров’я. Свідченням цього, як бачимо, є замітки в пресі, як і слова сина Андрія, який писав К. Бандрівському 22 лютого 1909 р.: “Маю надію, що незадовго руки тата цілком випростуються... Тато думає пробути тут ще з півтора місяця. Якби ще скорше руки тата випросталися, то ми би ще перед впливом того часу вернули до Львова”. А. Франко також потішив К. Бандрівського ще однією приємною звісткою: “Все те, що тато говорив коли-будь про духів, – тепер поволи щезає”¹³. Але попри хороші вісті, бачимо й тривогу у Франкового сина та переживання за батьковим здоров’ям. Зокрема, він зазначає, що “Д[окто]р Едер сконстатував у тата атрофію в руках наслідком неправильного обігу крови, яку далось вже в часті усунути... Лихо ще тільки в тім, що тато тепер дістав дуже великий апетит до вина (Portwein) і до страв з цукром. Д[окто]р Едер пояснив пані Романчуковій [управительці пансіонату “Central” – В. Г.], за її поправою тато і вдався о поміч д[октора]

Едера, що тепер для тата вино і цукор можуть спричинити смерть. І лише з такою бідною удається мені і пані Романчуковій відзвичаювати тата від уживання вина і цукру”¹⁴.

Зауважимо, що Ловран, де перебував на лікуванні І. Франко, як стверджує у своїй статті “З побережжя Адриатики” Н. Кибальчич¹⁵, вирізнявся лагідним погідним кліматом, цілющими джерелами, грою яскравих кольорів, високими старими будинками, які зводилися із місцевого каміння, котре мало здатність переливатися на сонці блакитним, а в тіні синім кольором, ясно-зеленим листям каштанів на фоні червоної землі та насамкінець красою місцевих вулиць, по яких “не можна удвох поруч йти, а у других, так званих широких, можна, йдучи, досягти руками обох стін”. Незважаючи на це, життя в Ловрані пливло зовсім одноманітно і нагадувало життя українських малих повітових міст, або великих містечок. Мешканці Ловрана загалом належали до типової буржуазії, серед якої виділялися крамарі, власники вілл, будинків і виноградників¹⁶.

Сам Ловран дуже старий, оскільки виводить свій початок від історичної римської родини Агріпів, які збудували тут для себе літню палату. Назва цього міста пішла від того, що її пагорби були вкритими густими лавровими лісами. “Льоврана” Франкового часу, за словами П. Карманського, “числить враз з приналежною до неї Ікою, Сан Франческом, Ольвіцом та Тулісевіцою около 4000 жителів, з яких часть, особливо місцевої “аристократії” є Італійцями, а демократію, себ то жителів дальших кутків, робітників і рибаків, становлять Хорвати... Італійці, хоч є в меншости, чують ся панами, нехтують своїх сусідів, Славян, викпивають їх пісні і нераз приходить до антогонізмів, які доводять до побоїв. Бундючно ходять Італійці понад беріг моря, співають гордо пісню: “Nostra terra italiana – Porta nome di Lovrana” – а тимчасом в тутешній церковці, – як на глум, бачимо одну в римській церкві аномалію: службу божу відправляють на живій хорватській мові...”¹⁷.

Характерним для Ловрана того часу було те, що “чужинці” з’їжджалися сюди з найдальших країн на два сезони: весняний, який тривав з лютого до травня та літній, який включав період з липня аж до жовтня. Відпочивальників передовсім приваблював більш лагідніший ніж в Абації клімат. Пересічна

річна температура в Ловрані становила +14° за Цельсієм. Сніг був рідкістю, температура взимку майже ніколи не спадала до нуля, а навпаки, інколи піднімалася до +18° за Цельсієм. Вода в Ловрані містить багато мінеральних часток, з яких 30% припадає на сіль. Повітря, з одного боку, фільтрується морськими просторами, а з іншого, пахощами гірської флори. Найбільшою гордістю тогочасного Ловрана був пансіонат “Central” з прилеглим до нього “Villa Najade”, яка розмішувалася на березі моря під “управною привітливої, інтелігентної газдині п[ані] Романчукової”¹⁸.

Саме тут, у віллі “Central”, знайшли помешкання Франки, про що свідчать адресовані звідти листи І. Франка до Н. Кибальчич¹⁹. Надія Матвіївна Кибальчич народилася 26 квітня 1877 р. в с. Заріг, Лубенського повіту на Полтавщині, де проживав її дід Номис (Матвій Терентійович Симонов). Там вона і вчилася під опікою батька. Вийшла заміж за лікаря, громадського діяча Миколу Козловського і у 1905 р. за участь у революційній діяльності разом з чоловіком потрапляє до Хорольської в’язниці. Після виходу звідти лікує хворого на туберкульоз чоловіка, який помирає 1914 р. Н. Кибальчич повертається додому, де, будучи незабезпеченою, хворою й самотньою, двічі намагається накласти на себе руки, і покінчує життя самогубством у тому ж таки 1914 р., 6 вересня, отруївшись в Трипіллі, де було поховано її чоловіка. Зростаючи і виховуючись у письменницькій родині (мати письменниця Надія Кибальчич – псевдонім Наталка Полтавка), Надія Костянтинівна Кибальчич рано почала писати спершу вірші, а потім оповідання. Її твори друкувалися в “Літературно-науковому вістнику”, львівському часописі “Діло”, київській газеті “Рада” тощо²⁰.

Першого листа з Ловрана до Н. Кибальчич І. Франко надіслав 2 березня 1909 р. У ньому говорить, що пройшов уже рік від часу, коли бачився із нею у Львові. За його словами, цей рік був найстрашнішим у його житті і проведений “серед таких терпінь і прикростей і повний таких дивних пригод, яких, може, не суджено було нікому на світі зазнати”²¹. Далі автор пише, що дав йому Всевишній вийти із цього горя здоровим, і він перший раз за весь цей рік сподівається “рішучого звороту на ліпше”. Адресант акцентує, що не може розказати

всіх деталей того, що було із ним, а тільки згадує про те, “що бавлячи торік у марті і цвітні в Ліпику в Хорватії” мав намір після лікування приїхати до Н. Кибальчич до Ловрана. Зашкодила цьому пригода, яка трапилася з ним 21 квітня 1908 р. у Липику, і яку він класифікує “страшною катастрофою” для себе, оскільки вона закінчилася для нього “тримісячною недугою, а властиво тримісячним примусовим лежанням в однім львівським закладі для невилічимих хворих, і се лежання скінчилося” цілковитим паралічем обох його рук. Від цього часу, наголошує вчений, він перебув так багато прикростей, що змушений був з початку лютого 1909 р. виїхати “для порятунку здоров'я і опинився в Ловрані”²². Завершував І. Франко розповідь деякими міркуваннями з приводу літературної діяльності Н. Кибальчич та повідомляв що буде дуже радий, коли вона схоче відписати йому кілька слів²³.

Відповідь не забарилася. Н. Кибальчич відписала І. Франкові до Ловрана 6 березня 1909 р. Вона щиро подякувала за листа та зауважила: “Мені дуже хотілось би поговорити із Вами та жаль в листах цього не можна зробити, тим більш, що я їх не вмю й писати”²⁴. Дальше авторка акцентує на тому, що І. Франка дуже бракує українській літературі і з цього приводу сподівається, що він повністю поверне свої сили “у тихій та хорошій Ловрані”²⁵.

Також Н. Кибальчич розповідає І. Франкові про свою співпрацю з часописом “Будучность”, редакція якого часто не погоджується із її міркуваннями²⁶. Щодо своєї співпраці із “Літературно-науковим вістником”, то вона зазначає, що після того, як повернули її не надруковані рукописи, вона не вважає себе його співробітником. Далі письменниця пише: “Це мені тяжко, бо писала там більш одинадцяти років і звикла до його”²⁷.

Завершуючи свого листа, авторка запитує у І. Франка скільки він часу пробуде на лікуванні в Ловрані та зауважує, що інколи багато пише, а інколи нічого не робить: “Життя іноді так гнітить, що нема охоти братись за літературу. Окрім того, раз ніде друкувати, то навіщо писати, аби мати у себе ті всі рукописи, або палити їх. Краще нехай згорять у душі ненаписані”²⁸.

Учений відмовляв Н. Кибальчич від подальшої співпраці в часописі “Будучність”, позаяк уважав його редактора й помічника недостатньо досвідченими для такої роботи і зазначав, що газета: “наскрізь несерйозна і видавана людьми зовсім недозрілими і непідготованими до тої праці, яку на себе беруть, і надто видавана зовсім без ніякої виразної програми”. Та попри висловлені зауваження, наголосив: “Не маю нічого проти того, що Ви містили свої літературні праці в тій часописі, хоча з перших чотирьох номерів бачу, що редакція, мимо гарячих слів у кореспонденції редакційній, мало виявляє охоти друкувати Ваші твори”²⁹. Дуже здивувало І. Франка й те, що редактор “Літературно-наукового вістника” повернув Н. Кибальчич рукописи. З цього приводу він говорив: “Я мав розмову з проф[есором] Грушевським про редагування “Вісника” в р[оці] 1908 і про прямо скандальні речі, які друкувалися там протягом цілого року, та він на своє оправдання знає тільки одно сказати, що ліпших йому не присилають. Не знаю, які твори Ви посилали йому, але все-таки думаю, що гірших від того, що там друкували Леся Українка, Хоткевич і оба Грушевські, Ви не могли написати. Думаю, що в таким напрямі, як досі, “Вісник” довго йти не може, але поки не маю поняття, як може бути доконана його реформа”³⁰.

Завершуючи листа, запевняє Н. Кибальчич у тому, що глибоко співчуває її важкому життю, але водночас просить у жодному разі не припиняти літературну працю, навіть якщо доведеться зберігати написані твори в “авторській теці”. Підсумовуючи, підкреслив: “З того, що бачу тепер в Галичині і на Україні, черпаю певність, що наша літературна продукція повинна сильно піти вгору і що незабаром можна буде зорганізувати і у Львові і в Києві центри поважної і солідної літературної продукції. А в тім разі думаю, що й Ваші літературні твори, друковані і недруковані, знайдуть собі ширший хід і будуть ліпше оплачуватися, ніж досі”³¹.

У відповідь Н. Кибальчич надіслала І. Франку до Ловрана листівку, де зазначила: “Високоповажаний Добродію! Дуже, дуже дякую, що згадали мене. Бажаю, як і бажала Вам завжди, найкращого!”³²

Із листа І. Франка до М. Кибальчич від 9 березня 1909 р. бачимо, що йому не вистачало коштів на лікування, воно для нього було вкрай дорогим. Про це знали його приятелі та ко-

леги у Львові. Зокрема, редакція газети “Галичанин” 2 квітня 1909 р. на своїх шпальтах помістила замітку уже під назвою “Почетный даръ для Ив. Франка”, у якій йшлося: “Украинско-радикальный посоль сойма Дума взываетъ въ “Громадскомъ Голос[і]” украинское общество къ складчин[і] для поднесения литератору д-ру Ивану Франку почетного дара въ 300. 000 кор. Сума им[і]еть бытии собрана такимъ образомъ, що каждый украинець и украинка – а есть ихъ, по подсчетамъ г. Думки, 30 миллионъ – пожертвуетъ одинъ гелерь. К украинскому обществу причислилъ предложитель и миллионы русскихъ людей, и, конечно, сд[і]лалъ Rechnung ohne Wirt”³³.

У Львові продовжувався збір пожертв на лікування І. Франка. Газета “Діло” подає черговий список добровольців, які долучилися до доброї справи, додавши певні суми в коронах: “Михайло Ліськевич Відень складка 6, Павло Дурбак 20, Йосиф Павлинський складака 10, Х. У. Львів 1, Ольга Шухевич Тишківці 10, Теодозій Чичка 2, д-р Тадей Соловій 50, Філія руського товариства педагогічного, Збараж складка 10, Іван Український складка 55.50, Іван Труш, Львів 15”³⁴.

Пробув І. Франко на лікуванні у Ловрані десь до середини квітня 1909 р., тому що 23 квітня цього ж року газета “Діло” уже повідомляла: “Як доносять “Кіевскія В[і]сті”, в Києві гостить тепер д-р Іван Франко, що прибув там минулого тижня зі Львова. Знаменитий наш письменник не зовсім подужав з тяжкої хвороби, що постигла його минулого року. Руки в нього спаралізовані, так що він зовсім не володіє пальцями. Все-ж таки задержав він живий інтерес до науки, відвідує в Києві бібліотеки, цікавлячись головню славянською фільольогією. Шановний учений побуде в Києві ще з оден тиждень, а потім верне ся до Львова”³⁵.

Іван Франко від’їхав з Києва до Львова, як стверджував від 27 квітня 1909 р. київський часопис “Рада”, 12 квітня 1909 р. Його мав доправити до кордону хтось із молодих українських письменників, але у день від’їзду прибув його син Андрій, котрий повіз батька додому³⁶. Цього ж таки 27 квітня часопис “Діло” повідомив, що І. Франко повернувся додому³⁷.

Підсумовуючи наголосимо, що хорватське місто-курорт Ловран (як і Липик) прислужилися І. Франку в основному в лікуванні недуги. Під час перебування у ньому, він плідно

працював. Тут він ознайомився з місцевими колоритами, які в майбутньому відобразив у творчості. Хоча вчений повертався із Ловрана не вилікуваним, духом не падав і продовжував боротися зі своєю недугою, навіть подекуди дивакувати способами. Доречними в контексті будуть слова сучасника вченого В. Дорошенка, який підкреслив, що “хворий Франко не перестав бути велетнем, не перестав імпонувати нам своєю працьовитістю та продуктивністю. Тяжка недуга, що інших зводила зі світу за дуже короткий час, хоч і надломила надзвичайно сильний фізично і психічно організм Франка, проте не вбила його, й він жив і працював ще цілих десять літ та, незважаючи на всі згадані вище наслідки перебутої хвороби, дав нам не одну гарну річ. Працював жваво, якимось навіть гарячково, докладно зазначаючи на кожному рукописі, коли саме його розпочав і коли скінчив, наче хотів показати своєму громадянству, що він зовсім не хворий, а здоровий і працездатний”³⁸.

Примітки:

¹ Див. Докладніше про це у: Галик В. Хорватське місто-курорт Липик у житті та спадщині Івана Франка // Історична панорама: Збірник наукових статей ЧНУ. Спеціальність “Історія”. – Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича “Рута”, 2011. – Вип. 13. – С. 32-48.

² Див.: Мельник Я. І остання часть дороги... Іван Франко: 1908-1916. – Дрогобич: Коло, 2006. – 439 с.

³ Див.: Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко / Кн. дев’ята. Катастрофа. – Львів: Видавничий центр імені Івана Франка, 2008. – 480 с.

⁴ Дорошенко В. Іван Франко в моїх спогадах // Гнатюк М. упор. Спогади про Івана Франка. – Львів: Каменярь, 1997. – С. 402-407.

⁵ Див.: Мочульський М. З останніх десятиліть життя Івана Франка (1896 – 1916) // Іван Франко у спогадах сучасників... – С. 422-444.; Мочульський М. З останніх десятиліть життя Івана Франка (1896-1916) // Гнатюк М. упор. Спогади про Івана Франка... – С. 364-393.

⁶ Див. докладніше дані про тогочасну пресу та публікації у ній в поданих примітках до даного дослідження.

⁷ Див. вихідні дані про епістолярну спадщину Н. Кибальчич та І. Франка у поданих до дослідження примітках.

⁸ Див. докладніше про діяльність доктора А. Едера у: Simper S. A century of health and sea bathing tourism in Lovran: one hundred years from issuing the first therapz regulations (1909-2009) // Acta med-hist Adriat. – Lovran, 2009. – № 7(1). – С. 145-148.

⁹ Новинки. Стан здоров'я д-ра Івана Франка // Діло. – Ч. 28. – 8 лютого. – Львів, 1909. – С. 3.

¹⁰ Франко І. Лист до В. Доманицького від 2 квітня 1908 р. з Липика... – С. 187-188.

¹¹ Всячина // Галичанинь. – Львовь, 1909. – 11(24) февраля. – С. 3.

¹² Новинки. Д-р Іван Франко... // Діло. – Ч. 37. – 20 лютого. – Львів, 1909. – С. 4.

¹³ Франко А. Лист до К. Бандрівського від 22 лютого 1909 р. з Ловрана. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 2490. – С. 65.

¹⁴ Там само. – С. 65-66.

¹⁵ Дана стаття підписана під криптонімом Надія К. У “Словнику українських псевдонімів”, який підготував О. І. Дей, вказується, що під таким підписом друкувалася на сторінках газети “Рада” Надія Кибальчич (Козловська). Див. про це у: Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI – XX ст.). – К., 1969. – С. 265.

¹⁶ Див. про це докладніше у: К[ибальчич] Н. З побережжя Адриатики. Lovrana // Рада. Газета політична, економічна і літературна. – К., 1908. – № 67. – 20 марта (2 квітня). – С. 1.; К[ибальчич] Н. Побережжя Адриатики. Lovrana. II. // Рада. Газета політична, економічна і літературна. – К., 1908. – № 99. – 30 априля (13 травня). – С. 3.

¹⁷ Карманський П. Льоврана // Діло. – Ч. 126. – 8 червня. – Львів, 1908. – С. 1.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Див. наприклад, адреси з листів до Н. Кибальчич: Франко І. Лист до Н. К. Кибальчич від 2 березня 1909 р. з Ловрана “Villa Central” // Франко І. Збір. тв. – Т. 50. – С. 368.; Франко І. Лист до Н. К. Кибальчич від 9 березня 1909 р. з Ловрана “Villa Central” // Франко І. Збір. тв. – Т. 50. – С. 370.

²⁰ Див. докладніше про неї у: С. Б. [Бердяев С.] Надія Костянтинівна Кибальчич // Сяйво. – 1914. – Липень – Серпень – Вересень. – Ч. 7, 8, 9. – С. 196.; Яценко М. З листування І. Франка та Н. Кибальчич // Радянське Літературознавство. – К., 1969. – № 6. – червень. – С. 75-77.

²¹ Франко І. Лист до Н. К. Кибальчич від 2 березня 1909 р. з Ловрана “Villa Central” // Франко І. Зібр. тв. – Т. 50. – С. 368-369.

²² Там само. – С. 369.

²³ Див. докладніше про це: Там само. – С. 369.

²⁴ Кибальчич Н. Лист до І. Франка від 6 березня [1909] р. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1630. – С. 559.

²⁵ Там само.

²⁶ Там само. – С. 560.

²⁷ Там само. – С. 561.

²⁸ Там само.

²⁹ Там само.

³⁰ Там само. – С. 370-371.

³¹ Там само. – С. 371.

³² Кибальчич Н. Листівка до І. Франка від [середини березня] [19]09 р. – І. Л. – Ф. 3. – Спр. 1630. – С. 563-564.

³³ Почетный даръ для Ив. Франка // Галичанинъ. – Львовъ, 1909. – 2 (15) апріля. – С. 3.

³⁴ Новинки. Для хорого письменника... // Діло. – Ч. 75. – 6 цьвітня. – Львів, 1909. – С. 3.

³⁵ Новинки. Франко в Київі // Діло. – Ч. 86. – 23 цьвітня. – Львів, 1909. – С. 3.

³⁶ По Україні. У Київі. Від’їзд д-ра Ів. Франка з Київа // Рада. Газета політична, економічна і літературна. – К., 1909. – № 83. – 27 апріля (27 квітня). – С. 2.

³⁷ Новинки // Діло. – Ч. 89. – 27 цьвітня. – Львів, 1909. – С. 4.

³⁸ Дорошенко В. Іван Франко в моїх спогадах // Гнатюк М. упор. Спогади про Івана Франка. – Львів, 1997. – С. 405.

Volodymyr Halyk

Relations with Croatian Ivan Franko city-resort Lovran

The article traces the visit of Ivan Franko in the Croatian resort city – Lovran. Through the prism of memoirs and correspondence might motives of his visit Lovran and is characterized by contemporary scientific activities of the Ukrainian scientist.

Key words: *Ivan Franko, Croatia, Lovran, a resort town, illness, treatment, heritage, scientific activity.*

Надійшла до редколегії 18.04.2012 р.